

## פתיחה ומבוא לעבודת הקרבנות

### עבודת הקרבנות בכל דורות העולם

מראשית ימי הבריאה עסקו אבותינו בעבודתו יתברך והקריבו קרבנות לפניו, החל מאדם הראשון שכבר הקריב קרבן כדברי חז"ל, וכן הבל וקין הקריבו מנחותיהם לה', ובצאתם מן התיבה גם נח ובניו הקריבו לה' עולות, וירח ה' את ריח הניחוח ואז נשבע הקב"ה שלא יביא עוד מבול לשחת הארץ. ואחריהם אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב בנו מזבחות והקריבו קרבנות, ובצאת ישראל ממצרים נצטוו להקריב קרבן פסח, וכן הקריבו בני ישראל בברית מתן תורה.

ועתה בעמדנו על פתח ספר 'ויקרא' הנקרא בפי חז"ל 'תורת כהנים', פתחה לנו התורה שער הכולל לפרטי דיני הקרבנות, כפי שקבע ה' לישראל, למן קרבנות היחיד עד קרבנות ציבור, קרבנות חובה וקרבנות נדר ונדבה.

והנה עבודת המקדש והקרבת הקרבנות הם עניין מרכזי ביותר בתורה, עד שחלק גדול וניכר מאוד בתורתנו הקדושה עוסק בתורת הקרבנות, וכרבע מכלל תרי"ג מצוות התורה [קמ"ב מצוות לפי מנין הרמב"ם] מענייני הקרבנות הן.

גם עתה כאשר מפני חטאינו נחרב בית מקדשנו, ואין לנו לא כהן בעבודתו ולא ישראל במעמדו, מבקשים אנחנו בתפילתנו יום יום: "והשב את העבודה לדביר ביתך, ואישי ישראל ותפילתם מהרה תקבל ברצון". ובתפילת המוסף מרחיבים אנו יותר ואומרים: "יהי רצון מלפניך שתעלנו בשמחה לארצנו... ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו, תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם. ואת מוסף יום... הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצוות רצונך, כמו שכתבת עלינו בתורתך".

### משמעות הקרבנות צריכה ביאור

והנה יש לברר ולדעת מהות תוכנם ומשמעותם של הקרבנות, מהו גדרו המיוחד של כל קרבן וקרבן בפני עצמו, אשר יש בכל אחד מהם פרטים שונים זה לעומת זה. וכן עיקר הדבר מהו זה שהקב"ה מבקש שנקריב לפניו קרבנות, כאמרו "את קרבני לחמי לאישי ריח ניחוחי", וכי הקב"ה למאכלינו ולקרבנותינו הוא צריך. וכך אמר במזמור לאסף (תהלים נ): "לא אקח מביתך פר ממכלאות עתודים, כי לי כל חייתו יער, בהמות בהרי אלף, אם ארעב לא אומר לך כי לי תבל ומלואה, האוכל בשר אבירים ודם עתודים אשתה".

ולצד זה נוספה לנו המציאות הקשה והעגומה של גלות ארוכה, אשר בעוד שכלל תרי"ג מצוות מתקיימין על ידי עם ישראל בכל הדורות, וממילא נוהג בהן הכלל 'אחרי הפעולות נמשכין הלבבות', כאשר לב היהודי מסוגל להרגיש טעם וחיות בכל מצוה כל חד כפום דרגא דיליה, אכן בשל חורבן המקדש הרי המקדש וקדשיו כעת אינן 'מצוות מעשיות' ובעקבות כך נחלשו רגשותינו ונתעמעמה הכרתנו בטעם של הקרבת קרבנות ובטיב משמעותם.

ומנגד, חכמינו ז"ל הרבו במאמרים מפליגים בשבח העוסקים בתורת הקרבנות – 'תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה, מעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה מקדש בימיהם... אמר רבי יצחק, מאי דכתיב "זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם", כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם' (מנחות קי). אף התפילות כנגד הקרבנות תקנום (ברכות כו:), וכן הסמיכו על הפסוק "ונשלמה פרים שפתינו" (הושע יד, ג) – 'בזמן שבית המקדש קיים היינו מקריבים קרבן ומתכפר, ועכשיו אין בידינו אלא תפילה' (במדבר רבה יח, כא).

דברי הרמב"ם והחולקים עליו

והנה מצינו הרבה מחכמי ישראל שביארו זה בארוכה וזה בקצרה, עבודת הקרבנות מה היא, בכמה אופנים רחוקים זה מזה במהלך הבנת הדבר. החל מהרמב"ם במורה נבוכים (ג, לב, מו) שראה במצוות הקרבנות הרחקה או כעין תחליף לפולחן אומות העולם הקדומות, שהיו מרבים בעבודות הקרבת בעלי חיים לאלוהיהם, וכאשר נתקרב בני ישראל להיות עבדי ה' ולקיים תורתו ומצוותיו, השאיר להם ה' את טבעם והרגלם להמשיך להקריב קרבנות – אך יעשו זאת לה' אלוקי העולם, ונמצא כי הקרבנות אינם אלא תחבולה ואין בהם מטרה עצמית.

ומנגד הרמב"ן (ויקרא א, ט) ועוד מן הראשונים הפריכו את דבריו מכל וכל, מן הסברא ומן הכתוב – שכן מצינו כאמור שגם קדמוני העולם הקריבו מדעתם קרבנות לה', כמו אדם הראשון ובניו שהיו יחידים בעולם, ועוד שלא שייך לומר על חלק כה גדול בתורה – מרובה בפרטים ודקדוקים לרוב – שכולו הוא חסר טעם ועניין, אלא כדי להתרחק ולהיות תחליף לעבודות פסולות שהורגלו בהם מקדם.

ויש במפרשים דרכים רבים בזה, מהם שהאריכו להראות איך באמצעות הקרבנות נעשים פעולות נשגבות בעליונים, ומהם שהראו לדעת איך הדברים פועלים בדרכי הדרוש הקבלה והפילוסופיה. וראה בספר שחיבר רבינו הרמ"א בשם "תורת העולה" – בו ליקט שנים עשר דרכים מפי הקדמונים [רמב"ם, רמב"ן, רלב"ג, רבינו בחיי ועוד] ומתורתו דיליה (חלק ב פרק א).

ואנן זעירין לא נבוא כאן לעסוק בשקלא וטריא ומשא ומתן בדבריהם הקדושים, אשר כולם ממקום קדוש יהלכון, ולכל הדרכים ישנן אסמכתאות אף מדברי חז"ל, ואף לדברי הרמב"ם הנ"ל הביאו מדברי המדרש (ויק"ר כב, ח) – "רבי פנחס בשם רבי לוי אמר, משל לבן מלך שגס לבו עליו, והיה למוד לאכול בשר נבילות וטריפות, אמר המלך זה יהיה תדיר על שולחני ומעצמו הוא גזור, כך לפי שהיו ישראל להוטים אחר עבודת כוכבים במצרים והיו מביאים קרבניהם לשעירים, דכתיב (ויקרא יז, י) "ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים"... והיו מקריבין קרבניהם באיסור במה ופורעניות באות עליהם, אמר הקב"ה יהיו מקריבין לפני בכל עת קרבנותיהן באהל מועד והן נפרשים מעבודת כוכבים והם ניצולים". ולחומר הקושיות של הרמב"ן על הרמב"ם כבר יישבו הריטב"א (בספר הזכרון פ' ויקרא) והאברבנאל (ויקרא א, ט), תוך שהם משנים מעט את כוונת הרמב"ם וממתיקים את דבריו.

#### יש טעם נכון ופשוט בכל חלק ופרט שבמצוה

והנה הרמב"ם כאן, הלך כדרכו בהרבה טעמי תורה, שמפרש כסיבה לכמה וכמה מצוות ואזהרות, שהם כתחבולה וסייג, כגון להתרחק מחוקות הגויים וכדומה, אמנם רוב מפרשי התורה לא דרכו בדרך זו, כי אדרבה עלינו למצוא האריך כל מצוה יש בה סיבה ותכלית בה בעצמה, לא רק כאמצעי להגיע לאיזה דבר אחר, ומוטל עלינו להעמיק ולהבין את משפטי המצוה באופן שתכליתה ועניינה נמצא בתוך המצוה עצמה.

ובוודאי שלפי פשוטו של מקרא, אבותינו הקדושים שעשו מדעת עצמם קרבנות לה' – עוד בטרם קיבלו את התורה – ביטאו בדבר זה רגשות אלוקיים שצריכים להיות לכל נברא ונבחר מישראל, שהם רגשות בסיסיים של עבודה לה' ודבקות ואהבה בו יתברך. והנה את הרגשות הנשגבים הללו עלינו לבקש ולעמוד עליהם ולהגדיר בבואנו לעסוק בתורת הקרבנות.

כמו כן חלק מן הטעמים שנכתבו בזה מתאימים רק לחלק מן הקרבנות – כמו הקרבנות המובאים לכפרה ולתשובה, שבזה כתבו שיש במעשה זה 'התעוררות לנפש' לתשובה ולתיקון. אמנם לא יתיישבו בזה הקרבנות הללו שאינם באים כלל ככפרה לחטא, כמו שלמים וחלק מקרבנות הציבור, בפרט קרבנותיהם של אבותינו הקדושים שבוודאי לא היתה תכליתם כדי להתכפר וכדי לתקן את נפשם, כי אם להתקרב לה' אלוקים, כמשמעות רהיטות הכתובים שהסמיכו בדרך כלל את קרבנותיהם כהודאה על חסדי ה'.

מה גם שאם נבוא להעמיק ולדעת כל הפרטים, כמו מאות ועשרות הלכות הקרבנות ששורשם מפורש בפסוקי התורה, כבר הקדים לנו בעל החינוך במצוה צ"ה שהיא 'פליאה נשגבה' ואין בכח שכלו של אדם להעמיק בזה ולדעת כל הפרטים. וכלשון הרמב"ן (ויקרא א, ט) 'ועל דרך האמת יש בקרבנות סוד נעלם'. וכן הרמב"ם עצמו מסיים כך את ספר 'עבודה' בסוף הלכות מעילה (ח, ה) 'וכל הקרבנות מכלל החוקים הן'. ואף שבספר המורה ביאר טעם לדעתו, אולם יעויין במקום אחר שם שכתב כלפי 'פרטי הקרבנות' בזה הלשון: 'כי המצוה בהקרבנות הקרבן יש לה תועלת גדולה מבוארת כמו שאני עתיד לבאר, אבל היות הקרבן האחד כבש והאחד איל, והיות מספרם מספר מיוחד, זה אי אפשר לתת לו עילה כלל... ואם תרצה אמור שהצורך מביא להיות שם חלקים (פרטי דינים) שאין להם סיבה... שאי אפשר מבלתי מין אחד, וכן למה היו שבעה כבשים ולא היו שמנה כן היו שואלים אם היו שמונה או י' או כ', שאי אפשר מבלי מספר בהכרח, וכאלו ידמה זה לטבע האפשר אשר אי אפשר מבלתי היות האחד מן האפשריים, ואין ראוי לשאול למה היה זה האפשר ולא היה זולתו מן האפשריים' (מו"נ ג, כו). ועיי"ש שכתב שמי שמטריד עצמו לתת סיבה לדברים אלו שהם 'חלקים' במצוה הוא כמשתגע [והבאנו דבריו במאמרי מבוא לספר בראשית, מאמר י].

#### **הקרבן הוא 'עבודה' והסמל שלה הוא במעשה ההקרבה**

ונראה שיש בזה שני יסודות אמת בהבנת פשטות הדברים בענייני הקודש והמקדש.

[א] שהעבודה שלנו כלפי הקב"ה, איננה בשביל מילוי חסרוננו, אשר מלוא כל הארץ כבודו, אלא היא ביטוי שלנו, דהיינו של 'הנבראים' כיצד להביע מבחינתנו את רגשותינו אליו ית"ש.

[ב] שישנם מעשים ומצוות שנצטוונו בתורה שיסוד עניינם הוא סמלי, היינו שאמנם אין התכלית בהם בעצמם, אלא התכלית היא במה שהם מסמלים ומבטאים איזה ענין באמצעות מעשה זה.

והנה היסודות הללו מבוררים במקראות הקודש ובדברי חז"ל ובספרי בעלי המחשבה לרוב – ועל ידיהם הרבה מן השאלות יתיישבו מאליהן ויובן כי קושיא מעיקרא ליתא. כך למשל אין מקום להרהר, וכי הקב"ה צריך את קרבן 'לחם' מאישי בני ישראל, וכי סמוך הוא חלילה על שולחננו. אפס, גם אם הכתוב מעיד במפורש "את קרבני לחמי" היינו ביחס לעבודת בני ישראל, שאנו מתייחסים 'כאילו הוא כך'. כי מלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא, ומכיון שבדרך זו מבטא המקריב את הכנעתו או שמחתו בבורא העולם, כאשר הוא מקטיר לו מזבחו, אזי אין לתמוה איזו 'תועלת' יש לו כביכול במעשינו, אלא אדרבה, התועלת היא שלנו, והוא יתברך זיכה אותנו באפשרות הזאת להקריב לפניו ולעבוד לפניו, כדרך 'עבודה' השייכת אצל בני אדם.

אשר זהו באמת יסוד ושורש כל העבודה התמימה, בהרבה חלקי עבודה, שהם דברים הנעשים מצד הנברא – איך שהוא מבקש לעבוד את ה' בצורה שהוא יכול להשיג ולתפוס, והקב"ה רוצה בעבודתנו הזו.

#### **הקרבן נעשה לרצון המקריב כאילו מקריב לחם ה'**

וכך אמרו חכמינו בשילהי מסכת מנחות (ק): בוא וראה מה כתיב בפרשת קרבנות... נאמר בשור הגס "אשה ריח ניחוח", ובעוף הדק "אשה ריח ניחוח", ובמנחה "אשה ריח ניחוח", לומר לך: אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמים. ושם אמר לאכילה הוא צריך, תלמוד לומר "אם ארעב לא אומר לך כי לי תבל ומלואה" (תהלים נ, יב), ונאמר "כי לי כל חיתו יער בהמות בהררי אלף ידעתי כל עוף הרים וזיו שדי עמדי האוכל בשר אבירים ודם עתודים אשתה" (שם פסוקים י-יג), לא אמרתי אליכם זבחו כדי שתאמר אעשה רצונו ויעשה רצוני, **לא לרצוני אתם זובחים אלא לרצונכם אתם זובחים**, שנאמר (ויקרא כב, כט) "לרצונכם תזבחהו".

ובמדרש שיר השירים (זוטא א): 'את קרבני לחמי' – יכול יש לפניו אכילה ושתייה, ת"ל 'לאישי', לאישים אתם נותנים, א"כ למה נאמר לחמי, אלא אף על פי שאתם נותנים לאישים מעלה אני עליכם כבנים המפרנסים לאביהם.

הנה ברורים הדברים, כי אף שאין לפניו לא אכילה ולא שתייה, אולם הקרבן בא להביע את הרגש שלנו – של הרוצה לתת משהו משלו ומממונו לה' יתברך, כהוקרה או כביטוי של הכנעה וכדומה, כל קרבן לפי עניינו ותוכנו, אשר הקב"ה חידש לנו כי רשאים אנו לעשות כן, ואדרבה הוא מעמיד עצמו לפניו לקבל את קרבנותינו ולרצות בעבודתנו.

כך שהקרבן הוא דרך של ביטוי נפשו של הנברא, הרוצה להקריב קרבן לה' ולבטא בכך את הערכתו והערצתו ונאמנותו וכדומה, וזיכה ה' אותנו שלא נכלא רגשותינו בקרבנו כשנבקש בהערצה לתת דבר מה לנערץ ית"ש.

והקרבן הוא סמל וביטוי לכל הכוונה הזאת על כל אשר בה, אמנם עצם עבודה זו הבאה מצד הנברא, לרצון היא לפני ה', שמעמיד עבורנו את המזבח ואת ביתו ואוהל מועדו, להיות מקום הקרבת הקרבנות, ואכילת מזבח על ידי ההקטרה עליו נחשבת כאכילת ה'.

ואף שאין לפניו אכילה ושתייה, וכלשון הכתוב "האוכל בשר אבירים ודם עתודים אשתה". עם כל זאת כשנבוא לדון בפרטי דינים שאמרה התורה בכל קרבן וקרבן, עלינו להתבונן מנקודת הנחה שאכן יש משמעות בפרטי הדברים כדרך נאותה כיצד להביא הבאה כזו לה'.

כי זהו בוודאי היחס שיש מבחינתנו בשעת הקרבת הקרבן – כאילו אנו מגישים לפניו את הבהמה לריח ניחוח, וכאילו אנו מרצים אותו על ידי נפש הבהמה הנקרבת לפניו.

ובאשר עמידת הנברא כלפי הקב"ה כיאות היא עמידה של ביטול והרגשת התאפסות, אין האדם מרגיש נתינה נכונה של הערצה כי אם על ידי הבאת קרבן שיש בה ביטוי של נתינת נפש עד כלות, ובשחיטת נפש בהמה והעלאת הקרבן לעולה מבטאים זאת במידה הכי גדולה שמתאפשרת לאדם, וכאילו אנו מקריבים את נפשנו ואת עצמנו.

#### סוגי הקרבנות ועיקרי דיניהם הם סמל וביטוי

והנה מכאן בא ומסתעף כפי האמור היסוד השני שכתבנו, שלצורך העבודה הלזו, להביע את רצוננו במעשים המביעים את רגשותינו לכבודו יתברך, קבעה התורה שהדברים ייעשו בדברים 'סמליים', במיני הקרבנות ובמיני המנחות – אשר פרטיהם רבים, אך בענייני סמל וביטוי אפשר בסייעתא דשמיא לעיין בכל פרט ופרט, הן בטעם מספרי הקרבנות והן בטעם מיני בעלי החיים הנקריבים, איך כל דבר וכל מספר וכל פרט מסמל ענין מסויים השייך לסוג קרבן זה ולסוג המקריב הלזה. שונה הוא קרבנו של ישראל מקרבנו של כהן, שונה קרבנו של נכרי מקרבנו של ישראל, שונה הוא קרבנו של חוטא מקרבנו של מתנדב.

וזו הגישה הבסיסית בעניינים אלו, שיש בכל פרט עניין של ביטוי וסמל שראויים לבאים לפני ה' לבטא אותם, ובוודאי שמצוה רבה להעמיק חקר בכל פרט ולהבין כיצד מתפרשים הדברים הללו לפי פשוטם, וה' יאיר עינינו בתורתו.

והנה בכמה מקומות כבר פתחו לנו חכמינו ז"ל צוהר להבין את המשמעות הסמלית שבחלקי הקרבנות, כך לדוגמא במנחת החוטא וכן במנחת סוטה אין להם שמן ולבונה, כדי שהקרבן יהא פחות ואל 'יהא קרבן מהודר' (סוטה טו). כך גם ביארו את מנחת הקנאות של הסוטה שהיתה באה משעורים ולא מסולת חטים – 'כשם שמעשיה מעשה בהמה כך קרבנה מאכל בהמה' (משנה סוטה יד). וכך יכולים אנו להבין מעצמינו כמה וכמה דברים, שבהרבה פרטים בולט לעין השכל מדוע בקרבן

זה יבוא הפרט הזה ובקרבתו אחר בדרך אחרת, לדוגמא כהן גדול שחטא מביא פר לקרבן חטאתו, ואילו אדם הזיוט מביא רק כבשה או שעירה, הרי כל פשוט כי לפי חשיבותו של הכהן כך חייבת להיות גודל כפרתו, ואינו דומה קרבן של פר לקרבן של כבשה. ועל דרך זה יש לעמוד על שאר חילוקי הקרבנות ודיניהם.

#### כל שאור וכל דבש לא תקטירו – ולא תשבית מלח

ובזה שביארנו שהקרבן אינו אלא סמל וביטוי 'כאילו הוא מאכל' גבוה – על פי זה נתבאר אצלנו בס"ד שזהו שורש האיסור של "כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תיעשה חמץ, כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אישה לה'" (ויקרא ב, יא) – כי אין זה לכבוד שמים להמתיק ולשפר את המנחה כפי שמקובל אצל בני אדם, להוסיף לעצמם טעם לשבח, אלא מאחר שהמנחה אינה אלא 'בחינת מאכל' ולא מאכל ממש, על כן נאסר לחלוטין להחמיצה או להמתיקה.

ומאיידך הכתוב שם מסמיך ואומר (פסוק יג): "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח... על כל קרבנך תקריב מלח" ולמה נסמך פסוק זה לאיסור הקרבת שאור ודבש. אלא שהדברים משלימים זה את זה, כי בניגוד לאיסור להטעים המאכל במיני מתיקה ומיני חמיצה, נאמר עוד שעדיין אל יקריבו כמאכל תפל, על דרך שנאמר (איוב ו) "היאכל תפל מבלי מלח", כי מאכל תפל פגום הוא וגם זה אינו לכבוד.

אמור מעתה, על הקרבן להיות מאכל מתוקן וטוב שיש בו מלח, אבל לא מאכל ערב ומתוק שיש בו שאור ודבש. כי זהו המצב הרצוי להגדרת הקרבן שהוא בחינת מאכל גבוה, ולכן אל יחסר ממנו מלח שבלעדו אין כאן שם מאכל, אך אל יתוסף עליו מיני מתיקה שעל ידו נעשה כמאכל הזיוט של בני אדם. ואם תימצי לומר, בכך נגדרה היטב מהות המנחות והקרבנות, ישמע חכם ויוסיף לקח.

#### מראשית ימי עולם היתה עבודת קרבנות

ואחר שקבענו והקדמנו, כי הקרבנות הם דרכי ואמצעי העבודה שלנו, אשר באמת המה נקראים בכל מקום בשם 'עבודה', בשפת התורה: "כי ממנו נקח לעבוד את ה' ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה' עד בואנו שמה" (שמות י, כו) ועוד, ובשפת חכמי הש"ס כל פעולה הנעשית בקרבנות נקראת 'עבודה', ואף רבינו הרמב"ם העמיד כל הלכות קרבנות בספר "עבודה" שבחיבורו, לומר כי עבודה היא זו. שכאמור אינה נעשית לצורך הבורא, אך רוצה הוא בעבודתנו 'ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך'. וזהו אשר אנו מבקשים הרבה בתפילתנו שתחזור העבודה למקומה. מעתה אף חלקי העבודה ופרטיה נקבעו אפוא על פי אמת המידה של דרכי בני אדם, איך יאות להביע את הענין שאנו מבקשים לבטא בקרבן מסוים זה. כך כל קרבן לפי ענינו וכל פרט לפי מקומו וסיבתו.

וזהו אשר מצינו באבותינו הקדושים, שאף שקיימו האבות את כל התורה כולה, וכדאיתא בחז"ל (יומא כח:), אך המצוות שהן מפורשות בתורה להדיא – הן מצוות הקרבנות דוקא, שאבות העולם עסקו בהן. אשר מכל זה מוכח שיש בקרבן צד 'עבודה' שגם לולא הציווי המפורש בספר ויקרא – תורת כהנים דנו, כבר עלה בלבם לקיים את תורת הקרבנות מעצם רגשת לבבם.

אף עבודת הכהונה שהיא בחינת היות הכהנים משרתי האל, משרתי בית ה' להקריב בו קרבנותיהם של ישראל, כבר היתה הבחינה הזאת עוד קודם שנצטוו על כך. וכך אמרו במדרש (אגדת בראשית מג): "אדם הראשון שהיה בכור לעולם, לבש תחילה בגדי כהונה שנאמר (בראשית ג, כא) 'ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם', וכתוב (ויקרא טז, ד) "כתונת בד קודש ילבש". אדם הראשון מסר את הבגדים לשם, שהיה בכורו של נח שנאמר (בראשית יד, יח) ומלכי צדק וגו' כהן לאל עליון. שם מסרן לאברהם, ואברהם ליצחק ויצחק לעשו שהיה בכור, כיון שראה יצחק שנשיו עובדות ע"ז נטלן

מן עשו והפקידן אצל רבקה, כיון שעמד יעקב ונטל את הבכורה מן עשו אמרה רבקה הואיל ולקח יעקב הבכורה בדין הוא שילבש הבגדים הללו".

הרי שכל מקריבי הקרבנות המנויים לעיל, כבר היו ככהנים ואף לבשו בגדי כהונה. אלא שלבסוף חזרה הכהונה ונשארה אצל בני ישראל, שהם יהיו כהני העולם, כלשון הכתוב (ישעיה סא, ו) "ואתם כהני ה' תקראו משרתי אלוקינו יאמר לכם".

#### הקרבן – מלשון קירבה אל ה'

וכך אמרו חכמינו במדרש 'חסרות ויתרות' (מובא באוצר המדרשים עמ' 200): כל קרבן חסר ו', למה, לפי שהוא קריבן מלשון קרוב, לפי שהקרבן מקרב את ישראל לפני השכינה. וכן מצינו בנח הצדיק שלא נתקרב להקב"ה עד שהקריב קרבן, שנאמר (בראשית ה, כ) "ויבן נח מזבח לה'", וכן אברהם וכן יצחק וכו'.

וכעין זה איתא שם באוצר המדרשים (עמ' 480) מ'מדרש תדשא': שלושה טכסים הם הקרבנות, עולה שלמים וחטאת. וג' כתות הן של צדיקים: אהבה, בקשה, ויראה. העולה כנגד אהבה, והשלמים כנגד הבקשה והחטאת כנגד היראה. עי"ש פירוט נפלא. ואשר מבואר על כל פנים שענין הקרבן הוא ביטוי לאהבת ה' ודבקות בו יתברך אהבה עליונה והכרת טובה, המוצאת את ביטויה הנפשי בהקרבת הקרבן. [וכבר האריך בזה הרש"ר הירש ריש ויקרא, שאין המלה 'קרבן' כמשמעות שאנו רגילים אליה, אלא מלשון קירבה. שהקרבן נועד לקרב את האדם לה'].]

#### הקרבן – כנתינה והפרשה מתוך שלו לה'

עוד יש במעשה הקרבנות – שהאדם מביא משלו להקב"ה. כלומר עיקר התכלית שיהיה האדם נותן משלו לה', אדם כי יקריב 'מכם' קרבן לה', ובכך שמביא מממונו ומבעלי החיים שלו, אזי מביע שמביא את עצמו לה', ומאחר שאין האדם יכול להקריב את עצמו ממש ולכן מקריב את ממונו ונותן ממנו לה'. כי הבהמה היא חלק מעצם מציאותו של האדם, ובכך הוא נותן משלו לה' כאילו נותן את עצמו.

ואשר זהו שורש עניין הקרבנות, שהאדם מבקש להביע בזה כי נותן הוא משלו להקב"ה, ומקריב מתוך הרגשת 'נתינה' ממה שהאדם טרח ויגע בו, הן בחי והן בצומח – בכך מביע שהוא סועד על שולחן ה', וכל מה שיש לו בא מהקב"ה.

ולפי המבואר בפנים, ביארנו בזה פשוטו של הכתוב בריש ויקרא: "אדם כי יקריב **מכם** קרבן לה'", שאמנם המפרשים פירשוהו כאילו נכתב בסדר הפוך 'אדם מכם כי יקריב'. אבל כבר כתב הנצי"ב 'אמנם לא דבר ריק הוא שכתבה התורה בלשון שאינו מדויק' – וביארנו בזה בס"ד, שהכתוב בא לומר, שהקרבן יהיה 'מכם' היינו מממונכם ומשלכם, וזהו שיעור הכתוב: "אדם כי יקריב" מה הוא יכול להקריב "מכם", ומה יקריב מתוך שלו "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם". הווי אומר, כלל ראשון בקרבנות שיהא מכם [ואכן דרשו מכאן חכמינו 'מכם ולא מן הגזול' (סוכה ל.)]. וע"ע מה שכתבנו במקומו בע"ה.

#### מנחתו של הבל שהביא 'מבכורות צאנו ומחלביהן'

אף במנחה הראשונה הכתובה בתורה – אצל קין והבל, מצינו הדגשה זו: "והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן" (בראשית ד, ד), היינו שהביא מן המשובחים שלו לה'. ואכן הקב"ה קיבל את מנחתו לטובה, ואילו למנחתו של קין שהביא רק "מפרי האדמה", לא שעה אל מנחתו, כמפורש כל זה בכתוב. והנה בנוסף לפירוש הדברים שקין הביא מן הגרוע שבפירותיו כפירוש רש"י שם, יש מי שפירש (הרד"צ הופמאן בפירושו לספר ויקרא) שהכתוב מדקדק בצורת הבאת המנחה ששונים היו בזה לגמרי קין מהבל, ועל כן נבחרה מנחתו של הבל לעומת מנחתו של קין.

הבל השכיל להביא מתוך שלו – 'מבכורות צאנו ומחלבהן', כלומר לא שהקב"ה צריך את האכילה שהוא מביא לו, אלא שהוא כנברא מבקש להביע את קירובו לה' כשהוא מביא מתוך שלו, ואף מן הטובים שבהם. אכן אצל קין לא מודגש שמביא שלו אלא שהביא 'מפרי האדמה' סתם, כלומר הוא ראה את תכלית המנחה כנדבת מאכל לה', ואשר זה היה הפגם במנחתו. כי לא עצם החפצא של הקרבן או המנחה מבקש ה', אלא שהגברא יפריש מתוך 'שלו', ולשם כך אף מפריש את המשובחים ביותר, וכך הוא מביא לה' כדי להביע את רצונו להקריב משלו להקב"ה. ומחמת כן שעה הקב"ה רק אל הבל ואל מנחתו.

והדברים מתאימים היטב לאמור לעיל בפירוש הכתוב "אדם כי יקריב מכם" ובמשמעותו העמוקה.

#### זעקת נביאי ישראל כנגד הקרבת קרבנות ללא כוונה ראויה

והנה לאור הדברים שהקרבן הוא מעשה סמלי שהאדם מתעורר להביע את חיפוש קרבת האלקים, אם כדי לבטא את ההכנעה לה' – בקרבן עולה, או את הידידות עם ה' – בקרבן שלמים, או לבטל את הריחוק שגרם החטא – בחטאת ובאשם. נמצא אפוא כי מערכת חוקי הקרבנות רק מתווה לו את הדרך להשגת התכלית הנרצית הזו.

עתה נבין ביתר שאת מדוע כה התרעמו נביאי ישראל לדורותיהם על הקרבת קרבנות ללא כוונה ושלימות ראויה. כמו שאמר שמואל הנביא "החפץ לה' בעולות וזבחים" (שמואל-א טו, כב), וישעיה הנביא "למה לי רוב זבחיכם" (ישעיה א, יא), "כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה" (סא, ח), וירמיהו אמר "כי לא דברתי את אבותיכם וגו' על דברי עולה וזבח" (ירמיה ז, כב), ובנבואת הושע כתוב לאמר: "כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת אלקים מעולות" (ו, ה). ומיכה אמר: "במה אקדם ה' אכף לאלוקי מרום, האקדמנו בעולות בעגלים בני שנה, הירצה ה' באלפי אילים ברבבות נחלי שמן, האתן בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי. הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך, כי אם עשות משפט ואהבת חסד, והצנע לכת עם אלהיך" (ו, ו-ח).

וכה אמר שלמה המלך בחכמתו "זבח רשעים תועבת ה' ותפילת ישרים רצונו" (משלי טו, ח), "עושה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח" (שם כא, ג).

ואף שגם בשאר מצוות התורה בוודאי ישנו פגם גדול כשהדבר נעשה באופן של 'מצוה הבאה בעבירה', אך רק כאן בקרבנות מצינו שהנביאים זעקו בשם ה' כנגד בני ישראל שחוטאים ועם כל זאת ממשיכים בעבודת הקרבנות. ולהמבואר יובן היטב, כי מאחר שהקרבן הוא רק 'סמל' לרגש ולעבודה הפנימית מצד העובד והמקריב, הנה הם שהרחיקו עצמם כ"כ מעבודת ה' ומן השמיעה בקולו, איך יביאו זבח וקרבן כאילו זה בעצמו התכלית הנרצית, הלא העיקר הוא הכוונה והרצון, ובהעדר זה למה לי רוב זבחיכם.

[ועיין ברמב"ם שם במורה, שהביא הפסוקים הללו ודומיהם, להוכיח כדבריו שהקרבן הוא רק כנגד דרכי הע"ז, ולפיכך כאשר עבדו אבותינו ע"ז הרי קלקלו את כל עיקר הקרבן, ועשו את ההיפך הגמור. אבל גם לפי פשוטו ולפי דרך כל הראשונים שהקרבן הוא 'עבודה', מובן היטב כמה צריך להזהיר שהקרבן יהיה רק כלי ביטוי למשהו פנימי, אבל באם נסתלקה הכוונה הנכונה, שוב אין מקום לזבח לפני ה', ומשמעות הקרבן מתקלקלת לגמרי.]

אבל בוודאי עם שלימות הכוונה הרי רצויה מאד הבאת קרבנות כמפורש במקראות הקודש, וכן התנבאו על חידוש עבודת הקרבנות בעתיד בצורתה הראויה – "והביאותים אל הר קדשי... עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי" (ישעיה נו, ז), "כל צאן קדר יקבצו לך אילי נביות ישרתונך יעלו על רצון מזבחי ובית תפארת אפאר" (שם ס, ז). "ובאו מערי יהודה ומסביבות ירושלים ומארץ בנימין ומן השפלה ומן ההר ומן הנגב, מביאים עולה וזבח ומנחה ולבונה ומביאי תודה בית ה'" (ירמיה יז, כ).

### עיקר הקרבן הוא הכוונה הראויה

הנה כי כן, לא באו נביאים אלו אלא להתריע מפני שיבוש ההשקפה הנכונה על מצוות הקרבנות, כאילו הקרבן הוא עניין העומד בפני עצמו, במנותק מהתנהגותו הכוללת של האדם. וזה אינו.

ולכן המצוות הללו הנכללות בתורת הקרבנות, הכוונה הראויה בהן היא נשמת המצוה. ואם בכל המצוות יש מי שסובר מצוות אין צריכות כוונה, כלומר שגם בלעדה יש למעשה המצוה מקום כשלעצמו. משא"כ קרבנות, לולא מצב 'העבודה' שמחמתה מקריב האדם את קרבנו – אין לו ולא כלום. ושוא אף פגם יש בו, כי בהקריבו קרבן ללא כוונה ושלמות ראויה הרי"ז כאילו הקרבן הוא מטרה בפני עצמה, ולא כן הוא כי הקב"ה את עבודתנו הוא רוצה.

[ואפשר שלכן גם מצינו כמה פסולי 'מחשבה' בקרבנות, עד כדי חיוב כרת בפיגול. מה שלא מצאנו כמעט בכל המצוות שבתורה שהמחשבה עלולה לפסול ולקלקל כל כך. אלא שהמחשבה בקרבן היא בעלת משמעות מיוחדת, שכן כל הקרבן מיוסד על שלימות המחשבה. ולכן נתפס בה כל קלקול וכל פגם ומגרע את הקרבן ופוסלו לגמרי. והבן.]

וחכמי הזוהר הקדוש גם הפליגו במעלת המחשבה הקדושה והרצון הקדוש שהיא גדולה מכל קרבן, כמו שאמרו 'מחשבה דילי החשיב קמי קב"ה מכל קרבנין ועלוון' (רע"מ ח"ג קכא:), 'רעותא דבר נש חשיב קמיה מכל קרבנין ועלוון דכל עלמא' (זו"ח מדרש רות).

ומזה הטעם עצמו נאמר בכתוב "ונשלמה פרים שפתינו" והתפילות המה במקום קרבן, וכן הלימוד בתורת הקרבנות הוא כאילו הקריב (מנחות קי.) – ולא מצינו כהנה בשאר מצוות לומר 'ונשלמה סוכה שפתינו' וכדומה – אלא מפני שאיכות ומשמעות הקרבן היא לפי כוונתו, שהכוונה היא העיקר בכאן, ועל כן יכולה הכוונה והעיסוק בתורתה [בעיון ובהתבוננות בפרטי המצוה] להיות תחת הקרבן ממש ולהיחשב כקרבן.

גם נזכר רבות בדברי חז"ל על כל מיני מעשים טובים שהאדם עושה שהוא 'כאילו מקריב' קרבן – כמו: 'מי שדעתו שפלה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולן' (סנהדרין מג:), 'גדול העושה צדקה יותר מן הקרבנות' (סוכה מט:).

\*

כאמור, לא באנו אלא להעמיד את היסוד הפשוט השייך בהבנת מעשה הקרבנות, בשיעור המספיק כדי לדעת ממנו כיצד ללמוד ולהבין את פרטי דיני הקרבנות כדרך שאנו לומדים שאר סוגיות ההלכה.